Fra Det Kgl. Biblioteks tekstportal (tekster.kb.dk)

Forfatter:	Goldschmidt, M. A.
Titel:	Hjemløs
Citation:	Goldschmidt, M. A.: ”Hjemløs”, i Goldschmidt, M. A.: *Hjemløs*, udg. af Mogens Brøndsted ; Harald Jørgensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, 1999, s. 523. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-goldschmidt03-shoot-idm139686918303504/facsimile.pdf (tilgået 27. april 2024)
Anvendt udgave:	Hjemløs

Fordi Collot d'Herbois var bleven udpeben, blev han saa slem under Revolutionen, sagde Dalberg og gik.

Hvad er der paafærde? Hvad siger han? spurgte en liberal Haandværksmester, en høi, svær Mand med bredskygget Hat, der mødte Dalberg.

Han taler om Omstyrtning, Opstand.

Det Fæ!

Et Selskab af Damer og Herrer var kommet til og stod i ringe Afstand. Dalberg gik derhen, og man spurgte: Hvad var det? – Blandt Damerne var Camilla.

Der seer man Forskjellen mellem Ideal og Natur, sagde Schiøtt til Otto, da de strax efter vare blevne ene; for lidt siden prædikede De den evige Fred, og nu vilde De i Spidsen for hundrede Mand lig Gideon give En paa Krukken.

Otto saae ud som et Menneske i Feber, bleg, med farveløse Læber og røde, ophedede Øine, men taug, medens de gik langsomt gjennem Skoven ad Stranden til.

Endelig sagde han vaandende sig: Saadan kunde kun en plebejisk Aand opfatte mig! Stakkels Danmark, hvis han er en af Dine store Mænd!

Schiøtt, der forskende havde iagttaget ham, udbrød: Naa, saadan! *Saa* stor forekommer Fornærmelsen Dem, at den maa op i anden Potens og hæves til Statssag! Det har De forresten lært af os, Alles von mir gelernt .... Men det er sandt! nu husker jeg Historien hos Milner! Derfor begyndte De nu at drille ham med Tractater og andre krakilske Opfindelser.

Otto udbrød: Døm mig ikke saadan, Schiøtt! Bliv ikke ogsaa Plebejer! Skal man virkelig være schofel for at blive forstaaet? Har De da slet ikke Sands for, at det, der egenlig var i Veien, var min underlige Kjærlighed til dette Menneske! Jeg har seet paa ham som en Cekrops, der kom til Attika medbringende Guder, Skjønhed og kraftigt Maadehold. Han har trukket mig til sig – da jeg nu modsagde ham, var jeg misfornøiet med mig selv, jeg forekom mig selv

altklug, uden at det var mig muligt at forandre det. Jeg følte, at ifølge Naturens Orden skulde han have talt saa fornuftig som jeg og jeg saa ufornuftig som han ....

Nur die Lumpe sind bescheiden, siger den vise Goethe.

Ja, det kan nok være! jeg er heller ingen Lump ..... Jeg følte, at det Menneske ingen Kjærlighed har til Sandheden, naar den ikke tjener ham, at komme til Erkjendelse er ham ikke det Høieste, og min Sjæls Frihed har han ingen Respect for, naar jeg ikke vil være ham underdanig. ....

Hvad De vilde give til, om De havde ham i Deres Magt!

I dette Øieblik? Ikke det Ringeste! Min Fylgie vil hævne mig.

Nei, hør nu, De betaler dog altfor meget den gamle Gjæld ved at gjøre en ny. Husk paa, Deres ærede Fylgie har endnu ikke straffet mig.

Vent; det kan jo komme endnu.

Vel, jeg venter. Men hvad nu Hr. Dalberg angaaer, saa vil jeg dog sige Dem, at jeg holder meget af ham og har megen Agtelse for ham.

Skal jeg ikke spørge Fogden, om han ikke er af samme Mening?

Hvilken Foged?

Naa, jeg troede, De huskede, at saadan beviser Jeronimus for Montanus, at Jorden er flak.

Saa? Naa! Ja, det passer godt, for De gaaer ogsaa omkring her og gjør Dem til Ridder for Sandheden paa urette Sted. Hvad er Sandhed? Naar veed De aldeles bestemt, at De siger Sandhed? .... Hvis De optræder med et Princip, der er forskjelligt fra den øvrige Verdens, og fremstiller en Kjendsgjerning aldeles nøiagtig fra Deres Standpunkt, saa vil Verden kalde det Usandhed. Der gives altsaa ingen absolut Sandhed. Sandheden er kun den Fremstilling, som tjener et godt Øiemed ....

Gud forbarme sig dog, Schiøtt, det er jo den rene Jesuitisme!

Ja, det siger ikke jeg, men Verden .... Desuden maa jeg gjøre Dem opmærksom paa, at naar Noget skal udrettes i Verden, naar Folket skal bringes til Ivrighed, saa kan man ikke anvende den blotte, simple, farveløse Sandhed. Man skal tiltale deels Interesserne, deels Phantasien, og det maa skee med stærke Farver. De kan være ganske vis paa, at alle Raphaels Værker tilsammen ikke vilde gjøre

saa dybt Indtryk paa Mængden som et stort Nürnbergerværk med grausamt Mord- und Todschlag!

Og naar Folket dog skal see Nürnbergerbilleder, Fader, saa kan vi ligesaa godt vise dem frem som Andre.

Citaterne strutte paa Dem ligesom Spækket paa en Dyreryg. Det sidste er forresten noget nærgaaende, maa jeg sige Dem, og det kan kun undskyldes med, at De dog i Grunden er Poet. I Poesien er man beslægtet med Folkets gode Instincter, men i Politiken tillige med de slettere; thi der fremtræder man med sin hele Personlighed, der sidder man ikke ene med Musen, men færdes ude i Livet. Man er næsten ganske ærlig; thi man er et Selskab, den Ene river den Anden med, man bliver varm, hidsig, og man deler Folkets Vildfarelser, idet man vækker og benytter dem.

Men, for Pokker, hvad behøver man at være et Selskab? Kan man ikke tænke og blive varm ene?

Jo; men saa var kanskee hele Behageligheden borte, Høistærede! Og hvad Pokker troer De, man lever for i Verden uden for at have det behageligt, medens man hjælper til at slæbe Tidens Vogn et Stykke enten frem eller tilbage! raabte Schiøtt og gav sig til at holde en Lovtale over det Fortræffelige, Udmærkede og Aandfulde hos Dalberg og hans Venner.

Men Schiøtt var nu engang saadan, at naar han ret undersøgte sin Behagelighed, begyndte han selv at finde Feil ved den, og hans Ord vibrerede mellem Alvor og Ironi, altsom han fortsatte: De fleste af os ere virkelig skikkelige og brave Folk, føre et net Familieliv og stræbe med besindig Ærgerrighed at udmærke os blandt vore Medborgere. Vi gjøre os ikke til af at være Heroer, Ingen af os er en Conradin eller Manfred eller begjærer at kaldes saa, og Ingen af os nægter, at Brødrene Bandiera vare Brushoveder, eftersom de satte deres Liv i Vove for en Ting, der nok var god og smuk, men endelig ikke behøvede at koste Livet. Heller ikke vil jeg just sige, at vi ere beredte til at opoffre vor Formue, forsaavidt vi have nogen; men Nogle af os tegne os for anstændige Bidrag, Andre af os gjøre os fortjente ved at indsamle dem – kort, vi ere høist agtværdige, i vore Kredse bliver aldrig talt om Andet end gode og smukke Ting, Kunst og Æsthetik, eller Folks Slethed udhævet med sand Indignation og stor Moral. Forresten rose og beundre vi hinanden og dan-

ne et Assuranceselskab for borgerlig Lykke og en ganske lille Smule Bagtalelse.

Taler De alvorlig eller ironisk, Schiøtt?

Jeg veed profecto ikke – jo, jeg troer, det er Alvor. Saadan er Verden. Men man maa see den levende for at begribe den og holde af den.

Kan De huske, Schiøtt, i gamle Dage, da De fortalte mig, hvordan Verden *skulde være*, hvordan vi skulde see paa den med livfuldt Blik, holde os frie for det Smaalige og snigende Behagelige, hvordan vi skulde bestræbe os for at være beredte, naar der blæses til Appel og Sokrates oplæser Listen og kalder: at man da ikke skal blive ansat blandt Myrerne.

Aa, jeg har blandt Andet sagt Dem, at Mennesket er et Selskabsdyr! Man kan ikke i Længden udholde at være ene, især naar man bliver over tredive Aar! Om Nerverne ligger et fiint, ætherisk Fluidum; det giver Ungdommens Sind dets Elasticitet og drømmende Begeistring. Naar det begynder at hentørres, forlades man af Phantasierne og behøver virkeligt Selskab. Alt i Verden er anlagt paa, at man skal slutte sig til Andre; man skal ikke ville være klogere end alle Andre, men uden meget Vrøvl tage sin Andeel af den almindelige – Vildfarelse.

Ja, naar man er af tredie Klasse!

Nei, saa fornemme er vi ikke; vi recruteres meest af de sex sidste Rangklasser eller af tiende.

Naa, De mener den kongelige Rangforordning.

Ja, hvilken mener De, med Forlov?

Jeg mener Guds! raabte Otto; jeg mener den Rang, som Menneskene have ifølge Fødslen og Gudernes Villie!

Ei, ei! Og saa vil De kanskee være af første Klasse?

I dette Øieblik mødtes deres Øine, og Schiøtt kunde ikke værge sig mod en Følelse, næsten af Beundring, ved det Udtryk, han mødte.

Otto svarede: Ja, for jeg har i mine Aarer, om mine Nerver, det Fluidum, De omtalte, og skal det hentørres, saa frie og frelse alle gode Guder mig fra at blive tredive Aar!

Siden De lader til at have Overflod, sagde Schiøtt halv spottende, halv alvorlig, saa meddeel mig Noget deraf.

Hvordan skulde det gaae til?

Lad os høre, Poet, hvordan De forestiller Dem Verden.

Verden! Mig synes, naar der er en Evighed ....

Lad nu Religionen blive udenfor ....

Vær De kun rolig, jeg er ikke sygelig; men Uendeligheden maae vi holde paa, for Digterne anerkjende den. Husker De, Carl Bagger har skrevet om Gjensynet hist med de Store:

»Og dem, jeg elsker, men aldrig saae,
De henfarne Store, som nær Dig staae,
Med dem lad mig boe i Dit høie Huus,
Naar Jordergsbygningen synker i Gruus.«

Naa, og saa? sagde Schiøtt.

Jeg føler det, jeg veed det, jeg seer ligesom gjennem mig selv, men dog langt udenfor mig selv: Der bevæge sig store, marmorlignende Skikkelser, de naae heelt op imod Himlen – de have en Glorie om Hovedet – der er Bedrifter at stræbe efter – kun i Straalerne, der komme fra dem, er der Salighed, og skjøndt jeg Ubetydelige, Usalige, glider bort fra dem, har jeg dog det uforgængelige Haab, at der skal komme fast Bund under mine Fødder; en Dag skal jeg sige: Paa Ære, jeg vil! og saa skeer det, saa vil en af dem udstrække sin Arm ....

Og løfte Dem ind i et deiligt Slot med en deilig Prindsesse.

Ja, vel, jeg troer endnu, at Prindsessen staaer i Borggaarden, blot jeg kan finde Borgen!

De vare gaaede bort fra Skovranden, ned imod Stranden. Det var blevet Skumring; Bølgerne trillede ind mod Kysten med sagte Slag, Havfruens Dandseskridt; det susede i Skovens unge Løv; fjernt lød Musik; men rundt om dem var Havets og Skovens høitidelige Ensomhed. Medens Otto i de sidste Ord havde udtalt sit stærke Haab, havde han tvivlet. Med overordenlig Smerte erindrede han Helzens Lykke, følte sig udelukket, var kommen for silde, ja, det gjorde ham i dette Øieblik ondt, at han ikke hørte hjemme i den Sandsynligheds og halve Sandheds, men Hyggelighedens, Sammenholdets, Behagelighedens Kreds, som han var kommen til at trodse, og tilige følte han med ny Smerte den Krænkelse, Dalberg havde tilføiet

ham. Han var nærved at klage, han kunde have grædt, men betvang sig og gav sig til at synge Haabets Sang, hiin deilige Melodi:

»Hør Ungersvend, sig ikke Nei,
Leg Tavlbord med mig.«
– »Jeg eier ei det røde Guld
At sætte op mod Dig.«

Et Selskab gik inde i Skoven langs Randen, og en ung Dame sang til Svar med en Stemme, der var dæmpet som for ikke at høres, men stærk nok til, skjelmsk og fristende at naae ud til Vandet:

»Sæt Du kun op Din gode Hat,
Og fast om den er graa.
See, jeg min Perle-Snor har sat,
Tag den, kan Du den faae!«

Otto stod bedøvet af Henrykkelse. Schiøtt optog Traaden og sang de to følgende Stropher; men der kom intet Svar. Begge lyttede længe. Maanen stod op over den svenske Kyst og kastede en lang, rødliggylden Lysstribe hen over Sundet.

Det var jo næsten Poesi, sagde Schiøtt med en Stemme, han forgæves søgte at gjøre ironisk.

Farvel, Schiøtt, sagde Otto.

Nei, jeg gaaer lidt med, svarede Schiøtt. – Og det var første Gang i Deres Bekjendtskabs Tid, at han havde holdt paa Otto.

De gik sammen gjennem Skoven til det Sted, hvor Otto skulde træffe Peter Krøll, og Schiøtt var forbauset over den Rigdom af Tanker, Ideer, Billeder, som vældede ud af Otto.

Da de skulde skilles, sagde Schiøtt: Hm, det er mærkeligt nok; naar to Mennesker komme sammen efter nogen Tids Adskillelse, ere de som de to Pulvere, der blandede sammen frembringe Bruspulver.